

۲۰۲۸ ۳۳۱۰

# شهری شدن جهان و آینده ایران

مؤلفین:

دکتر سید علی موسوی نور

مهندس اسد

امیر حسین محمدی

www.ketab.ir

## شهری شدن جهان و آینده ایران

مؤلفین: سیدعلی موسوی نور، مشکوة اسدی، امیرحسین عطارزاده

تهران، نشر هورمزد، چاپ اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۸-۵۹-۰۰

موضوع: شهرنشینی؛ Urbanization / زندگی شهری؛ City and town life

جهانی شدن؛ Globalization / توسعه پایدار شهری -- آینده نگری

Sustainable Urban development -- Forecasting

جهانی شدن -- ایران -- نمونه پژوهی؛ Globalization -- Iran -- Case studies

رده بنان ک: گره: HT۳۶۱

رده بندن دیویی: ۳۰۷/۷۶

شماره کتابشناختی ملی: ۵۷۰۱۶۹۰

## شناختنامه

### شهری شدن جهان و آینده ایران

مؤلفین: دکتر سیدعلی موسوی نور، مشکوة اسدی، امیرحسین عطارزاده

تهران، نشر هورمزد، چاپ اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۸-۵۹-۰۰ / تیر: ۰۰

صفحه آرایی: سارا عزیزی شالباف / طراحی جلد: اتلا / طراحی نشر هورمزد

نشانی: تهران، میدان پونک، انتهای اشرفی اصفهانی به سمت حصارک،

پژوهشکده چشم انداز و آینده پژوهی

تلفن: ۶-۴۴۸۶۵۳۴۱ / فاکس: ۴۴۸۶۵۳۴۱

وب سایت: [www.ivaf.ir](http://www.ivaf.ir) پست الکترونیکی: [info@ivaf.ir](mailto:info@ivaf.ir)

حق چاپ این اثر، برای پژوهشکده چشم انداز و آینده پژوهی محفوظ است.

# فهرست

|         |                                                            |
|---------|------------------------------------------------------------|
| ۱۱..... | فصل اول: مسئله محوری و ادبیات شهری شدن جهان و آینده ایران  |
| ۱۱..... | ۱-۱ بیان مسئله                                             |
| ۱۳..... | ۲-۱ شهرنشینی شبکه‌ای و توسعه پایداری شهری                  |
| ۱۴..... | ۱-۲-۱ توسعه پایدار شهری                                    |
| ۱۵..... | ۳-۱ کلان روند جهانی شدن                                    |
| ۱۷..... | ۳-۱ شهری شدن جهان کلان روندی تأثیرگذار                     |
| ۱۸..... | ۴-۱ جهانی شدن و شهر                                        |
| ۲۱..... | ۵-۱ شهرهای جهانی در کشورهای در حال توسعه                   |
| ۲۳..... | ۶-۱ اهداف و پرسش‌های مطالعه                                |
| ۲۴..... | ۷-۱ اهمیت مطالعه                                           |
| ۹۲..... | فصل دوم: تعاریف و روش‌شناسی                                |
| ۳۳..... | ۱-۲ روندها                                                 |
| ۳۴..... | ۲-۲ رویدادها                                               |
| ۳۴..... | ۳-۲ تصاویر                                                 |
| ۳۵..... | ۴-۲ اقدام                                                  |
| ۳۶..... | ۵-۲ سناریونگاری براساس روش عدم قطعیت‌های خارجی             |
| ۳۶..... | ۵-۲-۱ گام‌های رویکرد عدم قطعیت‌های بحرانی                  |
| ۳۹..... | ۶-۲ روش انجام مطالعه                                       |
| ۷۴..... | فصل سوم: تشریح نیروهای پیشران                              |
| ۴۷..... | ۱-۳ پیشران‌های اقتصادی                                     |
| ۴۸..... | ۱-۱-۳ توسعه صنعت توریسم                                    |
| ۴۹..... | ۱-۱-۳-۱ میزان رضایت گردشگران خارجی                         |
| ۵۱..... | ۱-۱-۳-۲ رویدادهای فرهنگی                                   |
| ۵۳..... | ۱-۱-۳-۳ بازدید از جاذبه‌های گردشگری و تعداد گردشگران خارجی |
| ۵۴..... | ۲-۱-۳ افزایش تورم و کاهش قدرت خرید مردم                    |
| ۵۶..... | ۳-۱-۳ افزایش بیکاری                                        |

- ۵۷..... ۳-۱-۴ نبود درآمدهای پایدار شهری
- ۶۰..... ۳-۱-۵ توسعه بازارهای غیررسمی کار و اشتغال در شهرها و کلان شهرها
- ۶۱..... ۳-۱-۶ و خامت کیفیت و توزیع خدمات اساسی شهری
- ۶۲..... ۳-۱-۷ سوداگری زمین و مسکن
- ۶۳..... ۳-۲-۲ پیشران های اجتماعی
- ۶۴..... ۳-۲-۱ مهاجرت جمعیت
- ۶۴..... ۳-۲-۱-۱ جریان های مهاجرتی در کل کشور
- ۶۷..... ۳-۲-۱-۲ افزایش مهاجرت روستاییان به شهرها
- ۶۹..... ۳-۲-۲ افزایش اهمیت گفتمان امنیت اجتماعی
- ۷۲..... ۳-۲-۳ تغییر سبک زندگی و فرهنگ مصرف
- ۷۶..... ۳-۲-۴ رشد و توسعه سازمان های مردم نهاد و افزایش آزادی های مدنی
- ۷۸..... ۳-۲-۴-۱ جایگاه سازمان های مردم نهاد در مستندات قانونی کشور
- ۷۸..... ۳-۲-۵ افزایش اهمیت سرمایه های اجتماعی و فرهنگی
- ۸۲..... ۳-۲-۶ افزایش تنوع فرهنگی
- ۸۵..... ۳-۲-۷ افزایش تقاضای بهبود کیفیت زندگی
- ۸۷..... ۳-۲-۸ کاهش نرخ باروری کل
- ۸۸..... ۳-۲-۹ افزایش جمعیت
- ۸۹..... ۳-۲-۱۰ توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی
- ۹۰..... ۳-۲-۱۱ افزایش بحران هویت
- ۹۱..... ۳-۳-۳ پیشران های سیاسی
- ۹۱..... ۳-۳-۱ حکمرانی خوب شهری
- ۹۴..... ۳-۳-۲ پاسخگویی به مردم
- ۹۴..... ۳-۳-۳ پلیسی شدن بحران های شهری
- ۹۵..... ۳-۳-۴ تکثرگرایی سیاسی
- ۹۶..... ۳-۳-۵ روند استقلال مدیریت شهری از حاکمیت مرکزی
- ۹۷..... ۳-۳-۶ امنیتی شدن شرایط
- ۹۸..... ۳-۴-۴ پیشران های فناورانه
- ۹۹..... ۳-۴-۱ حرکت به سمت ایجاد شهر هوشمند

- ۳-۴-۲ توسعه صنایع با فناوری پیشرفته ..... ۱۰۴
- ۳-۴-۳ افزایش کاربران شبکه های اجتماعی ..... ۱۰۷
- ۳-۵ پیشران های فضایی ..... ۱۰۸
- ۳-۵-۱ تمرکززدایی سیاسی و اداری از تهران ..... ۱۰۹
- ۳-۵-۲ افزایش هویت مکانی ..... ۱۱۰
- ۳-۵-۳ توسعه شهرهای میانی و کوچک ..... ۱۱۱
- ۳-۵-۴ توسعه مناطق و سکونتگاه ها بر مبنای شایستگی مکانی ..... ۱۱۳
- ۳-۵-۵-۱ مزایا و معایب تنوری توسعه بر مبنای توانمندی (قطب رشد) ..... ۴۱۱
- ۳-۵-۵-۲ توسعه متوازن و همه جانبه ..... ۱۱۴
- ۳-۵-۶ رشد کلان شهری ..... ۱۱۶
- ۳-۵-۶-۱ مقایسه رشد شهرهای بالای یک میلیون نفر در برخی از کشورهای جهان ..... ۱۱۸
- ۳-۵-۷ سیاست های توسعه مسکن ..... ۱۱۸
- فصل چهارم: سناریونگاری ..... ۳۲۱
- ۴-۱-۱ عدم قطعیت های شهری در ایران و آینده ایران ..... ۱۲۴
- ۴-۲-۱ تحلیل نتایج پرسشنامه عدم قطعیت ..... ۱۲۵
- ۴-۲-۲-۱ تحلیل نتایج پرسش اول: توسعه متعادل و همه جانبه یا توسعه بر مبنای توانمندی های مکانی و رقابتی ..... ۱۳۰
- ۴-۲-۲-۲ تحلیل نتایج سؤال ۲: توسعه و رونق یا رکود صنعت، تولید ..... ۱۳۰
- ۴-۲-۳-۱ تحلیل نتایج سؤال ۳: توانایی مدیریت شهری در ایجاد راه های پایدار شهری و استقلال اقتصادی شهرداری ها یا عدم توانایی مدیریت شهری در ایجاد درآمد های پایدار شهری و عدم استقلال اقتصادی شهرداری ها ..... ۱۳۱
- ۴-۲-۴-۱ تحلیل نتایج سؤال ۴: رشد یا عدم رشد بازارهای غیررسمی و اشتغال، خصوصاً در کلان شهرها ..... ۱۳۲
- ۴-۲-۵-۱ تحلیل نتایج سؤال ۵: توانایی یا عدم توانایی دولت ها و نهادهای مدیریتی نسبت به پاسخگویی افزایش مطالبات و دغدغه های اجتماعی ..... ۱۳۲
- ۴-۲-۶-۱ تحلیل نتایج سؤال ۶: افزایش یا کاهش نرخ مهاجرت به کلان شهرها ..... ۱۳۳
- ۴-۲-۷-۱ تحلیل نتایج سؤال ۷: کاهش یا افزایش نرخ رشد جمعیت ..... ۱۳۳
- ۴-۲-۸-۱ تحلیل نتایج سؤال ۸: افزایش و یا کاهش نقش سمن ها و مشارکت های مردمی در

|          |                                                                                                                    |
|----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱۳۴..... | مدیریت شهری                                                                                                        |
| ۱۳۴..... | ۹-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۹: تقویت هویت فرهنگی یا کمزنگ شدن آن در جامعه                                               |
| ۱۳۵..... | ۱۰-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۰: تمرکززدایی یا عدم تمرکززدایی از تهران                                                  |
| ۱۳۵..... | ۱۱-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۱: عدم کارایی یا کارایی سیاست‌های توسعه مسکن                                              |
| ۱۳۵..... | ۱۲-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۲: توانایی رقابت یا عدم توانایی رقابت شهرهای میانی با کلان‌شهرها                          |
| ۱۳۶..... | ۱۳-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۳: کنترل و مدیریت و یا عدم کنترل و مدیریت بحران‌های محیط زیستی                            |
| ۱۳۶..... | ۱۴-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۴: کنترل و مدیریت بحران آب یا افزایش فزاینده تنش‌های آبی در شهرها                         |
| ۱۳۷..... | ۱۵-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۵: افزایش و یا کاهش سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی شهرها                                     |
| ۱۳۸..... | ۱۶-۲-۴ تحلیل نتایج سؤال ۱۶: عدم کنترل و افزایش بحران‌های شهری در نقاط مختلف کشور یا ادامه وضع موجود بحران‌های شهری |
| ۱۳۸..... | ۱۷-۲-۴ جمع‌بندی نتایج سؤالات                                                                                       |
| ۱۴۳..... | ۳-۴ محاسبه عدم قطعیت‌های کلیدی                                                                                     |
| ۱۴۸..... | ۴-۴ پربار کردن مشخصه‌های اصلی و توسعه داستان‌ها برای هر کدام از سناریوها                                           |
| ۱۴۸..... | ۱-۴-۴ سناریوی اول                                                                                                  |
| ۱۴۸..... | ۲-۴-۴ سناریوی دوم                                                                                                  |
| ۱۴۹..... | ۳-۴-۴ سناریوی سوم                                                                                                  |
| ۱۴۹..... | ۴-۴-۴ سناریوی چهارم                                                                                                |
| ۱۵۰..... | ۵- جمع‌بندی                                                                                                        |
| ۱۵۲..... | منابع                                                                                                              |